

THƯ VIỆN THÔNG TIN TRƯỚC SỰ PHÁT TRIỂN CỦA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

THE INFORMATION LIBRARY FACING THE DEVELOPMENT OF INFORMATION
TECHNOLOGY

Đỗ Thị Lợi

Thư viện Đại học Nông Lâm Tp. HCM

ĐT: 8963337 – 8963351, Email: dothiloi@hcmuaf.edu.vn

SUMMARY

Studies on the actual activities of the information library show that it is necessary to find solutions to improving the activities of information library at universities.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Thế giới đang tiến tới nền văn minh thông tin. Thông tin trở thành nhân tố số một và được coi trọng nhất của xã hội. Xã hội của nền văn minh trí tuệ chính là xã hội thông tin. Xã hội thông tin sản xuất ra thông tin, sở hữu và sử dụng chúng phục vụ cho sự phát triển của Xã hội.

Những năm gần đây, sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và kỹ thuật viễn thông đã tác động vào mọi hoạt động của xã hội, trong đó có hoạt động của Thông tin - Thư viện: Làm cho bộ mặt của Thông tin - Thư viện trên toàn thế giới có sự thay đổi lớn. Nguồn tài liệu dồi dào hơn, đa dạng. Vật mang tin không chỉ còn trên những trang giấy truyền thống như sách, báo, tạp chí mà ngày càng xuất hiện nhiều những tài liệu điện tử có dung lượng lớn, dễ bảo quản, lưu giữ và tìm kiếm thông tin thuận lợi hơn. Mạng máy tính toàn cầu xuất hiện những thư viện điện tử (Electronic library), thư viện kỹ thuật số (Digital library) tạo điều kiện cho người dùng tin trên toàn thế giới thuộc mọi tầng lớp có thể sử dụng thông tin chung của các thư viện tham gia vào mạng máy tính toàn cầu.

Đứng trước sự phát triển lớn lao của công nghệ thông tin thế giới nói chung và sự phát triển của hệ thống Thông tin – Thư viện nói riêng, xuất phát từ những đòi hỏi thực tiễn của Xã hội, Thư viện ở các trường Đại học đang dần mở rộng cửa để phục vụ cho đông đảo bạn đọc đến tìm và sử dụng thông tin theo nhiều cách thức khác nhau, bởi xã hội thông tin đã tạo ra rất nhiều cơ hội để phát triển và phổ biến thông tin dưới nhiều hình thức. Tuy nhiên, cần phải nhìn lại thực trạng của Thư viện Đại học hiện nay để từ đó có những giải pháp hữu hiệu nhất nhằm đưa hoạt động Thông tin – Thư viện theo kịp tiến trình phát triển của xã hội thông tin.

Pháp lệnh Thư viện đã qui định: Một thư viện hoạt động được cần phải hội tụ đủ 4 yếu tố:

- Vốn Tài liệu Thư viện.
- Trụ sở, trang thiết bị.
- Người có chuyên môn, nghiệp vụ thư viện.
- Kinh phí đảm bảo cho thư viện hoạt động ổn định và phát triển.

THỨ NHẤT, VỐN TÀI LIỆU THƯ VIỆN

Trước đây tài liệu do thư viện thu thập, tàng trữ, bảo quản đơn thuần chỉ là các loại sách, báo, tạp chí và rất ít tài liệu dạng khác. Ngày nay, vốn tài liệu thư viện không những phong phú về nội dung mà còn đa dạng về loại hình. Ngoài các loại hình truyền thống như đã kể trên, hàng loạt các loại hình tài liệu của thời kỳ “tin học hóa”: Các loại sách điện tử, các loại đĩa CD – ROM, băng từ, vi phim, vi phiếu và các tài liệu truy cập trực tuyến (Online) từ mạng máy tính toàn cầu. Điều này các cán bộ bổ sung cần phải thay đổi thói quen bổ sung tài liệu vốn có từ trước. Mặt khác, nguồn thông tin bây giờ không chỉ là vật mang tin cố định, hiện hữu trên những giá sách được xếp ngăn nắp thẳng tắp của thư viện mà còn là một dòng chảy liên tục phải được bổ sung thường xuyên, cập nhật hàng ngày từ dòng thác thông tin trên toàn thế giới. Vì lẽ đó, chất lượng vốn tài liệu cũng cần phải đổi mới. Hầu hết những tài liệu về lĩnh vực khoa học kỹ thuật đã lạc hậu, tài liệu về chính trị xã hội, sách văn học đã rách nát (dù đã có tái bản mới), sách trùng bản. Số tài liệu này đã nhiều năm đọc giả không sử dụng. Mục tiêu của hoạt động Thông tin – Thư viện bây giờ không còn là những “kết quả” đã được trên khuôn khổ cứng nhắc, vì chúng rất dễ bị lỗi thời trong một xã hội đang chuyển động đến chóng mặt mà mục tiêu ấy phải là sự “thích nghi” để có thể phản ứng kịp thời với những thay đổi cao tốc ấy của xã hội. Thư viện phải luôn tăng cường những tài liệu “thích nghi” ấy và giải phóng ra khỏi thành phần vốn tài liệu những tài liệu đã hết nhu cầu sử dụng.

Với qui mô phát triển ngày càng lớn của thư viện, thư viện cần phải nghiên cứu và tính đến sự phát triển về mặt số lượng của người đọc để có biện pháp phát triển số lượng tài liệu, đảm bảo cho sự tương ứng giữa số lượng tài liệu của vốn tài liệu với số lượng và nhu cầu đọc của người đọc. Đặc biệt đối với thư viện Đại học – một thư viện khoa học đi sâu về chuyên ngành thì điều này là vấn đề lớn cần xem xét.

THỨ HAI, VẤN ĐỀ VỀ TRỤ SỞ, TRANG THIẾT BỊ

Hầu hết các thư viện đều gặp ít nhiều khó khăn trong việc bố trí phòng ốc, tổ chức các kho, phòng đúng chức năng: phòng đọc, phòng mượn, phòng tham khảo, tra cứu, phòng báo, tạp chí,... Không gian thư viện chưa tạo được điều kiện thật thoải mái cho bạn đọc đến Thư viện. Trang thiết bị còn cũ kỹ, lạc hậu, vì thế hoạt động thư viện còn theo phương thức truyền thống, mọi thao tác dựa trên cơ sở thủ công là chính. Mặc dù thập niên 90 của thế kỷ 20, tin học hóa đã được áp dụng vào thư viện. Các thư viện cũng đã được trang bị máy tính và các thiết bị ngoại vi đi kèm, nhưng việc tin học hóa mới chỉ ở mức độ nhập cơ sở dữ liệu, in phiếu, làm mục lục một cách đơn lẻ. Việc khai thác thông tin trên mạng còn rất hạn chế và chưa đạt hiệu quả.

THỨ BA, NGƯỜI CÓ CHUYÊN MÔN NGHIỆP VỤ THƯ VIỆN

Đây là yếu tố quan trọng nhất để đổi mới hoạt động của thông tin – thư viện. Vai trò và trách nhiệm của người cán bộ thư viện ngày nay rất đa dạng và phức tạp hơn nhiều. Nếu trước đây thư viện chỉ là nơi thu thập, tàng trữ, bảo quản và luân chuyển tài liệu thì công việc và trình độ của người cán bộ thư viện chỉ là “người giữ sách”, thì ngày nay, xu hướng phát triển của thư viện kết hợp với thông tin và thư viện đã trở thành trung tâm thông tin – thư viện, đòi hỏi người cán bộ thư viện phải có trình độ, có năng lực và khả năng am hiểu kiến thức ở các lĩnh vực khoa học khác. Khái niệm “Cán bộ thư viện” phải được hiểu rộng hơn bởi vai trò của cán bộ thư viện đã được thay đổi từ một người cất giữ sự hiểu biết trở thành “hoa tiêu kiến thức” (knowledge navigator). Do đó cán bộ thư viện phải có khả năng thích nghi và phản ứng được với tình hình phát triển nhanh chóng của công nghệ thông tin hiện đại, có khả năng hợp tác, khả năng hội nhập với mọi quốc gia, mọi trình độ và mọi lĩnh vực khoa học. Vì thế, người cán bộ thư viện không chỉ là những người tốt nghiệp chuyên ngành thư viện mà có thể tốt nghiệp từ nhiều chuyên ngành khác và có bổ sung kiến thức nghiệp vụ thư viện.

người cán bộ thư viện tốt nghiệp chuyên ngành thư viện cũng phải được trau dồi kiến thức từ các lĩnh vực khoa học khác.

Các khâu công tác của thư viện cũng đòi hỏi kỹ năng cao hơn bởi sự hòa nhập thông tin. Công việc truyền thống trước kia của thư viện là mô tả, phân loại, định chủ đề cho tài liệu. Bước vào tin học hóa, người cán bộ thư viện phải định từ khóa, tiêu đề đề mục, tóm tắt nội dung và phải biết chuyển thành những biên mục đọc được bằng máy (Machine readable cataloguing) thống nhất giữa các thư viện với nhau để truy nhập thông tin qua mạng đáp ứng nhu cầu tin của người dùng tin. Có như vậy thư viện mới thực sự là nơi cung cấp thông tin đến người dùng tin chứ không chỉ là cung cấp sách đến người đọc.

THỨ TƯ, THƯ VIỆN PHẢI CÓ KINH PHÍ ĐỂ HOẠT ĐỘNG VÀ PHÁT TRIỂN

Nhìn chung, vấn đề kinh phí còn gặp nhiều khó khăn để thực thi các nguyên tắc đã đề cập ở trên. Tuy nhiên, vấn đề không phải chỉ ở bản thân các nguyên tắc đó. Việc cân nhắc chúng, căn cứ vào phí tổn phải bỏ ra và nguồn vốn là một điều tối cần thiết. Những khó khăn về kinh phí là nguyên nhân khách quan và điều kiện thực tế của xã hội. Trước thực trạng này, thư viện có thể chia sẻ nguồn tin giữa các thư viện để vừa tiết kiệm ngân sách cho nhà nước, vừa tăng cường khả năng đáp ứng nhu cầu tin của người dùng tin. Nhưng đó chỉ là một giải pháp trước nhiều vấn đề đều cần sự thay đổi.

Đứng trước những thách thức của sự đổi mới, các thư viện phải xem xét đến tính hiệu quả và hiệu suất. Trên thực tế, để nâng cao hiệu quả, để đạt được mức độ xuất sắc, chúng ta đều thừa nhận sự đầu tư. Việc đầu tư ở thư viện bây giờ không những chỉ là đổi mới công nghệ mà còn phải thay đổi, cải tiến tổ chức. Như vậy, chức năng thư viện bao hàm một sự gián tiếp và tương tác liên tục, nhờ đó thư viện và công tác thư viện sẽ có được những bước tiến mới.

KẾT LUẬN

Hội nghị khoá VIII của Đảng Cộng Sản Việt Nam đã khẳng định rằng: “Hoạt động thông tin, tuyên truyền, phổ cập kiến thức khoa học công nghệ là một trong những giải pháp quan trọng để thực hiện thành công chiến lược công nghiệp hoá - hiện đại hoá đất nước”. Do đó, hoạt động thông tin – thư viện cần phải thay đổi trước khi hoàn cảnh buộc phải thay đổi. Phải có bước đột phá trong công tác đổi mới thì mới hoàn thành tốt vai trò của mình là khai thác tối đa các tiềm lực khoa học

phục vụ cho công cuộc xây dựng Đất nước. Mặc khác thông tin - thư viện trong nước có thể tham gia vào mạng lưới thư viện trong khu vực và trên thế giới để cùng nhau chia sẻ và sử dụng thông tin trong kho tàng tri thức của nhân loại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Pháp lệnh thư viện. - H.: Chính trị quốc gia, 2001. - 25Tr.

NGÔ NGỌC CHI, 2002. *Hoạt động Thư viện thông tin Việt Nam trên đường hội nhập // Khoa học xã hội và nhân văn trong bối cảnh quốc tế.* - TP.HCM. Trường ĐHKHXH & NV. - Tr. 111 – 115.